

КОВБАС І. В.,

доктор юридичних наук,
доцент кафедри публічного права
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.59>

**ПРЕДМЕТ ТА ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ
ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ПРИПИСІВ ПРИ ВЧИНЕННІ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА**

Статтю присвячено предмету та засобам доказування у справах про видачу обмежувальних приписів при вчиненні домашнього насильства. Система правових норм, що забезпечують захист прав постраждалих від домашнього насильства, діє ефективно лише за умови, що потенційним заявникам буде відомо про докази, які вважаються достатніми для доведення факту домашнього насильства, і за умови однакового підходу до оцінки таких доказів суб'єктами правозастосування у подібних ситуаціях. Необхідність напрацювання єдиного стандарту доказування в таких справах та ширшої обізнаності потенційних заявників щодо доказів, які слід зібрати, викликає актуальність дослідження проблем доказування в цій категорії справ.

Встановлено, що суди зазвичай дотримуються однакового підходу щодо предмету доказування у справах про видачу обмежувального припису, а саме з'ясовують факт вчинення домашнього насильства і оцінюють ризики його продовження чи повторного вчинення або настання інших тяжких наслідків. При цьому суди, як правило, розмежовують поняття «домашнє насильство» і «неприязні стосунки», водночас у судовій практиці трапляються випадки, коли наявність спору щодо участі батьків у вихованні та утриманні дитини слугує на користь висновку про високий ризик повторного вчинення насильства.

Водночас, встановлена наявність неоднакових підходів в оцінці судами доказів щодо домашнього насильства. Зокрема, на сьогодні відсутня єдність судової практики в таких питаннях:

- чи можуть бути факти систематичних (2 і більше) звернень до органу Національної поліції щодо вчинення домашнього насильства, за відсутності інформації про результати їх розгляду, підставою для висновку про необхідність видачі обмежувального припису;

- чи є достатнім одноразове притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, для видачі обмежувального припису щодо такої особи;

- чи можуть бути використані письмові пояснення осіб, не допитаних в судовому засіданні в якості свідків, в підтвердження факту вчинення домашнього насильства.

Разом з тим, з'ясовано, що існує єдність судової практики щодо необхідності врахування при вирішенні таких справ наступних засобів доказування:

- показань свідків, допитаних під присягою в судовому засіданні (за умови, що у суду немає підстав критично ставитися до конкретних показань);

- листування за допомогою текстових повідомлень засобами електронного зв'язку (за умови, що поза розумним сумнівом ці повідомлення надсилалися кривдником);

- постанов про неодноразове притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства або невиконання термінового

заборонного припису (за умови, що між цими подіями і зверненням до суду за видачею обмежувального припису не минув значний проміжок часу).

Ключові слова: домашнє насильство і неприязні стосунки, засоби доказування у справах про видачу обмежувальних приписів, обмежувальний припис, предмет доказування у справах про видачу обмежувальних приписів, судова практика у справах про видачу обмежувальних приписів.

Kovbas I. V. The subject matter and means of proof in cases of issuance of restraining orders in cases of domestic violence

The article is devoted to the subject and means of proof in cases of issuing restraining orders in cases of domestic violence. The system of legal norms that ensure the protection of the rights of victims of domestic violence works effectively only on the condition that potential applicants are aware of the evidence that is considered sufficient to prove the fact of domestic violence, and on the condition of the same approach to the assessment of such evidence by law enforcement agents in similar situations. The need to develop a uniform standard of proof in such cases and to make potential applicants more aware of the evidence that should be collected makes it important to study the problems of proof in this category of cases.

It has been established that the courts usually follow the same approach to the subject of proof in cases of issuing a restraining order, namely, they find out the fact of domestic violence and assess the risks of its continuation or re-commitment or the occurrence of other serious consequences. At the same time, the courts, as a rule, distinguish between the concepts of «domestic violence» and «unfriendly relations». However, in judicial practice there are cases when the presence of a dispute regarding the participation of parents in the upbringing and maintenance of a child serves in favor of the conclusion of a high risk of repeated violence.

At the same time, it has been established that there are different approaches in the assessment by courts of evidence regarding domestic violence. In particular, today there is no unity of judicial practice in the following issues:

- whether the facts of systematic (2 or more) appeals to the National Police body regarding the commission of domestic violence, in the absence of information about the results of their consideration, can be the basis for a conclusion about the need to issue a restraining order;
- whether it is sufficient to bring a person to administrative responsibility for committing domestic violence once, for the issuance of a restraining order against such a person;
- whether the written explanations of persons who were not questioned in the court session as witnesses can be used to confirm the fact of domestic violence.

At the same time, it was found that there is a unity of judicial practice regarding the need to take into account the following means of proof when deciding such cases:

- testimony of witnesses questioned under oath at a court hearing (provided that the court has no reason to be critical of specific testimony);
- correspondence using text messages by means of electronic communication (provided that beyond a reasonable doubt these messages were sent by the offender);
- a resolution on repeatedly bringing a person to administrative responsibility for committing domestic violence or failure to comply with an urgent restraining order (provided that a significant period of time has not passed between these events and the application to the court for the issuance of a restraining order).

Key words: domestic violence and hostile relations, proofs in cases of issuance of restraining orders, restraining order, subject matter for submitting evidence in cases of domestic violence, case-law on issuance of restraining orders in cases of domestic violence.

Актуальність теми дослідження. Інститут обмежувального припису, запроваджений в законодавство України Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», призначений для невідкладного захисту прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, шляхом покладення на кривдника певних обмежувальних заходів на визначений судом строк, незалежно від притягнення кривдника до адміністративної чи кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Запровадження цих змін мало б суттєво зменшити випадки домашнього насильства. Разом з тим, соціологічне дослідження, проведене в Україні під керівництвом ОБСЄ у 2019 році, свідчить про те, що 75% опитаних жінок коли-небудь ставали жертвами насильства будь-якої форми, і разом з тим, лише 19% потерпілих від найсерйознішого інциденту насильства, безпосередньо зверталися до поліції, а 48% опитаних вважають себе недобре поінформованими або взагалі непоінформованими щодо порядку дій в разі вчинення насильства [1].

Відсоток звернень жертв домашнього насильства до компетентних органів залежить, в тому числі, й від ефективності заходів, які вживаються державою для припинення насильства. Поінформованість потенційних жертв про порядок дій в разі насильства безпосередньо залежить від наявності позитивних прикладів інших осіб, які досягли ефективного захисту своїх прав від домашнього насильства.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово наголошував, що органи державної влади мають позитивний обов'язок запровадити та застосовувати належну нормативно-правову базу, що надаватиме ефективний захист від актів домашнього насильства; у справах про домашнє насильство права нападників не можуть переважити права потерпілих, зокрема, на фізичну та психічну недоторканість (пункти 79 і 84 рішення ЄСПЛ у справі «Левчук проти України») [2].

Система правових норм, що забезпечують захист прав постраждалих від домашнього насильства, діє ефективно лише за умови, що потенційним заявникам буде відомо про докази, які вважаються достатніми для доведення факту домашнього насильства, і за умови однакового підходу до оцінки таких доказів суб'єктами правозастосування у подібних ситуаціях. Необхідність напрацювання єдиного стандарту доказування в таких справах та ширшої обізнаності потенційних заявників щодо доказів, які слід зібрати, викликає актуальність дослідження проблем доказування в цій категорії справ.

Метою статті є встановлення підходів, яких дотримуються суди при визначенні предмета доказування у справах про видачу обмежувальних приписів, а також з'ясування та систематизація кола питань, з яких наявна, та навпаки – відсутня єдність судової практики, в контексті засобів доказування в зазначеній категорії справ, що, в свою чергу, дасть можливість застосовувати результати проведеного аналізу у правозастосовчій діяльності та виявити розбіжності, які потребують узгодження на рівні практики суду касаційної інстанції.

Правове регулювання предмету доказування в цій категорії справ міститься в:

– ч. 3 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», згідно з якою, рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків [3];

– п. 9 ч. 1 ст. 1 зазначеного вище закону, який визначає, що оцінка ризиків – це оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи [3].

Проблематика, яка є предметом дослідження в цій статті, вже частково досліджувалася в інших роботах. Так, Ю. Турлова зазначає, що необхідною умовою для можливості застосування судом до кривдника одного зі спеціальних заходів протидії домашньому насильству – обмежувального припису, є доведення в суді факту того, що кривдник вчинив стосовно заявника домашнє насильство [4, с. 29].

Г. М. Устінова-Бойченко та А. С. Абдель Фатах у своїй статті відзначають, що доводити психологічне насильство без завдання фізичного насильства у судовому засіданні буде складно, оскільки прояви психологічного насильства рідко фіксуються [5, с. 187] та роблять

висновок, що аналіз судової практики вказує на необхідність більш конкретної деталізації обставин, які необхідно доводити потерпілій особі при зверненні до суду із заявою про видачу обмежувального припису [5, с. 188].

Т. А. Стоянова та Л. А. Островська Л.А. дійшли висновку, що усталеною практикою в таких справах стає те, що видача судом обмежувального припису відбувається тоді, коли у справі є докази про попереднє звернення до позасудових механізмів захисту проти домашнього насильства, і тільки у разі продовження дій або бездіяльності з боку кривдника суди ухвалюють рішення про задоволення вимог про видачу обмежувального припису. Окрім того, наголошують на невизначеності дефініції психологічного насильства, та на можливості зловживання таким засобом захисту прав, як видача обмежувального припису [6, с. 111, 115].

Разом з тим, необхідність систематизації підходів судів до визначення предмету доказування та оцінки доказів вчинення домашнього насильства потребує детального аналізу судової практики, з виокремленням як кола питань, що не входять до предмету доказування в цих справах, так і типових доказів, які повинні чи не повинні враховуватися судами при вирішенні таких справ.

До компетенції суду касаційної інстанції не входить оцінка доказів, однак саме касаційна інстанція покликана встановлювати єдиний підхід до застосування судами норм матеріального і дотримання норм процесуального права. Так, існуючі правові висновки Верховного Суду, які стосуються фактичних підстав для видачі обмежувального припису, можна умовно поділити на дві категорії – перша – що стосується предмету доказування, а друга – що стосується засобів доказування в цій категорії справ. В деяких випадках в одній і тій самій постанові містяться висновки як щодо предмету доказування, так і щодо засобів доказування.

Стосовно предмету доказування в цій категорії справ, Верховним Судом вироблено правові позиції, згідно з якими:

- суди мають встановлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник, та оцінювати ризики продовження у майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві (постанова Верховного Суду від 05.03.2020 у справі № 755/5273/19) [7];

- встановлений факт сварок і непорозумінь між подружжям на побутовому ґрунті, свідчить про наявність конфлікту між колишнім подружжям та не підтверджує факт вчинення особою домашнього насильства (постанова Верховного Суду від 30.01.2020 у справі № 545/744/19) [8];

- оспорювання заявником дій колишньої дружини щодо можливого вчинення нею перешкод у спілкуванні з дитиною – не є підставою для застосування обмежувального припису (постанова Верховного Суду від 14.01.2019 у справі № 539/132/18) [9];

- відмова матері від соціального супроводу дітей, ненадання добровільно матеріальної допомоги на утримання дочки, яка продовжувала навчання до досягнення нею 23 років та невідповідальне ставлення до своїх вчинків та наслідків, у тому числі до виховання дітей – не є підставами, при яких може бути видано обмежувальний припис (постанова Верховного Суду від 30.05.2019 у справі № 159/5880/18) [10].

Отже, типовими помилками, які припускаються заявники при визначенні предмету доказування в таких справах, є:

- доведення лише факту домашнього насильства, без доведення ризиків продовження такого насильства у майбутньому, вчинення нових випадків насильства чи настання інших тяжких наслідків;

- сплутування поняття «домашнє насильство» зі сварками і непорозуміннями, в яких відсутні ознаки домашнього насильства;

- намагання вирішити спір щодо участі батьків у вихованні та утриманні дитини шляхом заявлення вимог про видачу обмежувального припису.

Що стосується правових позицій суду касаційної інстанції щодо засобів доказування, необхідних для доведення підстав для застосування обмежувальних приписів, то судом касаційної інстанції сформована практика, за якою:

- сам по собі витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) про реєстрацію кримінального провадження за фактом нанесення тілесних ушкоджень, за відсутності повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, та без надання будь-яких доказів на підтвердження нанесення тілесних ушкоджень або вчинення особою психологічного насильства, не підтверджує факт вчинення особою домашнього насильства (постанова Верховного Суду від 10.02.2021 у справі № 761/49109/19) [11];

- факт одноразового проведення правоохоронцями із особою профілактичної бесіди не може свідчити про систематичне насильство з його боку щодо заявника (постанова Верховного Суду від 31.10.2019 у справі № 760/26496/18) [12];

- звернення заявника до органів поліції, служби у справах дітей та внесення відомостей про кримінальні провадження до ЄРДР не підтверджують факт вчинення особою домашнього насильства. Також про наявність ознак насильства не свідчить зміст висновків про результати дослідження емоційного стану та відносин з близькими, довідок міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги, висновку за результатами консультації невролога та висновку спеціаліста у галузі судово-медичної експертизи про визначення наявності та ступеню тяжкості тілесних ушкоджень № 1268/ж (постанова Верховного Суду від 05.03.2020 у справі № 755/5273/19) [7];

- СМС-повідомленням, які надходили на мобільний телефон заявника, що містили погрози, які можуть бути проявом психологічного насильства, має бути надана оцінка судами, як електронним доказам, які є одним із доказів згідно глави 5 «Докази та доказування» ЦПК України (постанова Верховного Суду від 12.03.2020 у справі № 159/4550/19, якою справу передано на новий розгляд, за наслідками якого апеляційним судом прийнято постанову про видачу обмежувального припису) [16];

- скрін-шоти повідомлень з телефону та планшету, роздруківки з Viber, з яких вбачається зміст конкретних фраз, лексики та характер використання мовних засобів, які кривдник застосовує у переписці з колишньою дружиною та малолітнім сином, дають підстави для висновку, що його дії слід кваліфікувати як домашнє насильство у формі психологічного насильства (постанова Верховного Суду від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19) [14];

- посилення заявниці на її особисті письмові пояснення, світлокопії медичних карток її дітей із консультативними висновками щодо стану їхнього здоров'я, скріншоти СМС-повідомлень, у яких відсутні вислови, які б можна було безумовно трактувати як психологічне насильство або ж погрози, письмові пояснення тітки заявниці, заява – повідомлення про злочин від заявниці з талоном про її прийняття, клопотання заявниці на адресу органу опіки та піклування у зв'язку з розглядом останнім заяви батька про встановлення порядку його участі у вихованні дітей – не є достатніми для підтвердження існування юридичних фактів, з якими закон пов'язує можливість видачі обмежувального припису (постанова Верховного Суду від 30.01.2020 у справі № 545/744/19) [8].

Таким чином:

- з одного боку, саме по собі попереднє звернення заявника до інших органів з питання вчинення щодо нього домашнього насильства, та реєстрація заяв такої особи, не дає підстав стверджувати про доведеність домашнього насильства;

- з іншого боку, для доведення в суді факту домашнього насильства необов'язковим є попереднє звернення до правоохоронних чи інших органів, натомість заявнику слід зібрати і надати суду докази, які підтверджують сам факт домашнього насильства та ризики, які є підставою для видачі обмежувального припису.

Для конкретизації характеру доказів, наявність яких є достатньою (чи навпаки недостатньою) для видачі обмежувального припису, автор звернувся також до практики апеляційних судів, до компетенції яких, на відміну від суду касаційної інстанції, входить також дослідження та оцінка доказів.

Так, Дніпровський апеляційний суд, скасовуючи рішення районного суду про видачу обмежувального припису, встановив, що заявницею було надано докази неодноразового звернення до поліції, а також винесення її співмешканцю офіційного застереження дільнич-

ним офіцером поліції. З цього апеляційний суд зробив висновок, що між співмешканцями склалися неприявні стосунки, виникають конфліктні ситуації. Проте апеляційний суд вказав, що заявницею не надано жодного доказу на підтвердження того, що на час звернення останньою до суду з заявою про видачу обмежувального припису існувала вірогідність продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, а з повідомлення Національної Поліції не вбачається, чи були підтверджені факти, викладені заявницею у своїх заявах. Підсумовуючи викладене, апеляційний суд зазначив, що факт неприявних стосунків, небажання зустрічей, не є достатньою підставою для видачі обмежувального припису [15].

В постанові Київського апеляційного суду від 01.12.2020 у справі № 757/36913/20-ц, визнаючи наявність підстав для продовження обмежувального припису, суд зазначив, що заявниця за 9 днів 8 разів вимушена була викликати поліцію, оскільки кривдник, незважаючи на обмежувальний припис, намагався потрапити до квартири, агресивно штовхаючи двері, використовуючи ненормативну лексику, погрози, у присутності неповнолітнього сина, який був дуже наляканий. Окрім викликів поліції, суд послався також на висновок дослідження психоемоційного стану, складений спеціалістом, згідно з яким, у колишнього чоловіка заявниці наявний високий рівень індексу ворожості, завищені показники вербальної агресії, спонтанності у поведінці тощо [16]. У вказаній справі цих доказів було достатньо для продовження обмежувального припису; в той же час, це не повною мірою відповідає підходу, якого дотримувався Верховний Суд у вже наведеній вище постанові від 05.03.2020 у справі № 755/5273/19.

В свою чергу, довідка, видана органом Національної поліції, в сукупності з показаннями допитаних в судовому засіданні свідків, також за певних обставин можуть вважатися достатніми доказами вчинення домашнього насильства. Наприклад, постановою Запорізького апеляційного суду від 26.01.2021 у справі № 314/2891/20 було скасовано рішення районного суду та видано обмежувальний припис. Апеляційний суд встановив, що факт існування неприявних стосунків та постійних сварок підтверджений поясненнями свідків, які посилалися не лише на словесні суперечки сторін конфлікту, а й на те, що між ними виникала штовханина; суд послався також на довідку органу поліції про розгляд звернення заявниці щодо вжиття заходів до її батька, який влаштував сварку та погрожував фізичною розправою, згідно з якою, за результатами розгляду звернення було складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, в подальшому матеріали направлено до суду. Суд зазначив, що незважаючи на відсутність у матеріалах справи постанови про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності, зазначена довідка свідчить про встановлення конфлікту уповноваженими органами поліції [17].

Такі документи, як постанова у справі про адміністративне правопорушення, якою визнано особу винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, а також терміновий заборонний припис і протоколи про порушення термінового заборонного припису, є, як правило, достатніми для видачі обмежувального припису, адже свідчать не тільки про преюдиційно встановлений іншим судом факт домашнього насильства, а й про високі ризики його повторення в майбутньому. Так, Хмельницький апеляційний суд в постанові від 02.06.2020 у справі № 686/1972/20, встановивши наявність в матеріалах справи зазначених вище документів, дійшов висновку, що суд першої інстанції належно оцінив ризики продовження та повторного вчинення домашнього насильства щодо заявниці та дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для видачі обмежувального припису щодо кривдника строком на три місяці. Водночас, апеляційний суд вказав, що існування конфлікту між сторонами на ґрунті спору щодо участі батька у вихованні сина підтверджує існування ризиків продовження у майбутньому домашнього насильства [18] (проте дане твердження не можна визнати таким, що цілком узгоджується з практикою Верховного Суду, зокрема зі змістом наведеної вище постанови Верховного Суду від 14.01.2019 у справі № 539/132/18).

Водночас, у судовій практиці є випадки, коли саме по собі винесення термінового заборонного припису і подальше притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, суди не вважають достатніми обставинами для видачі

обмежувального припису. Зокрема, Вінницький апеляційний суд у постанові від 12.03.2019 у справі № 127/34541/19 прийшов до висновку, що заявником не доведено, а матеріали справи не містять достатніх, достовірних та переконливих підстав вважати, що наявні ризики настання тяжких наслідків для заявника у зв'язку з відмовою у видачі обмежувального припису. Сам по собі факт притягнення її чоловіка до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП за вчинення дій фізичного та психологічного характеру відносно заявниці суд визнав одиничним випадком, який не свідчить про вчинення ним домашнього насильства в розумінні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». При цьому суд врахував, що посилення заявниці на наявність неодноразових конфліктів впродовж 2011-2019 років, є лише її власним твердженням та не підтверджено відповідними доказами, не знайшли свого підтвердження [19].

Питання про доведеність чи недоведеність психологічного насильства постало і у справі № 487/8142/21, переглянутій 12.01.2022 Миколаївським апеляційним судом, який не погодився із висновком суду першої інстанції про недоведеність факту насильства. Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про видачу обмежувального припису, апеляційний суд зазначив, що відповідно до письмових пояснень подружки, сусідки, батьків, доньки заявниці, кривдник після припинення проживання однією сім'єю із заявницею почав переслідувати її, погрожувати, з'ясовувати у її знайомих, друзів та родичів про аспекти її життя, шантажував розміщенням у мережі Інтернет фотографій інтимного характеру, а згодом вказане він реалізував; суд послався також на листування кривдника у соціальних мережах на адресу батьків та знайомих заявниці, на звернення заявниці до органів місцевого самоврядування, поліції і соціальних служб, а також на складений працівником поліції терміновий заборонний припис [20]. Таким чином, в таких категоріях справ можуть бути враховані такі докази, як письмові пояснення, хоча це не повною мірою відповідає роз'ясненням, наведеним в п.23 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12.06.2009 № 2, згідно з яким, пояснення, отримані не за процедурою допиту свідків, не можуть використовуватися як засіб доказування.

Практика розгляду цієї категорії справ апеляційними судами вказує також на випадки, коли фактів систематичних звернень особи, постраждалої від домашнього насильства, до поліції, виявляється достатньо для видачі обмежувального припису. Так, постановою Рівненського апеляційного суду від 09.02.2021 у справі № 557/1517/20 було встановлено, що заявниця неодноразово зверталася до правоохоронних органів з заявами про вчинення насильства у сім'ї, що підтверджується повідомленнями відділення поліції, на підставі чого суд дійшов висновку, що надані заявницею відомості є достатніми для підтвердження існування юридичних фактів, з якими Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» пов'язує можливість видачі обмежувального припису [21], і як наслідок, апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції про відмову в задоволенні заяви про видачу обмежувального припису і видав обмежувальний припис.

Висновки і рекомендації. Встановлено, що суди зазвичай дотримуються однакового підходу щодо предмету доказування у справах про видачу обмежувального припису, а саме з'ясовують факт вчинення домашнього насильства і оцінюють ризики його продовження чи повторного вчинення або настання інших тяжких наслідків. При цьому суди, як правило, розмежовують поняття «домашнє насильство» і «неприятні стосунки», водночас у судовій практиці трапляються випадки, коли наявність спору щодо участі батьків у вихованні та утриманні дитини слугує на користь висновку про високий ризик повторного вчинення насильства.

Водночас, встановлена наявність неоднакових підходів в оцінці судами доказів щодо домашнього насильства. Зокрема, на сьогодні відсутня єдність судової практики в таких питаннях:

- чи можуть бути факти систематичних (2 і більше) звернень до органу Національної поліції щодо вчинення домашнього насильства, за відсутності інформації про результати їх розгляду, підставою для висновку про необхідність видачі обмежувального припису;

- чи є достатнім одноразове притягнення особи судом до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, для видачі обмежувального припису щодо такої особи;

- чи можуть бути використані письмові пояснення осіб, не допитаних в судовому засіданні в якості свідків, в підтвердження факту вчинення домашнього насильства.

Разом з тим, з'ясовано, що існує єдність судової практики щодо необхідності врахування при вирішенні таких справ наступних засобів доказування:

- показань свідків, допитаних під присягою в судовому засіданні (за умови, що у суду немає підстав критично ставитися до конкретних показань);

- листування за допомогою текстових повідомлень засобами електронного зв'язку (за умови, що поза розумним сумнівом ці повідомлення надсилалися кривдником);

- постанов про неодноразове притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства або невиконання термінового заборонного припису (за умови, що між цими подіями і зверненням до суду за видачею обмежувального припису не минув значний проміжок часу).

З'ясовано також, що окремі засоби доказування мають використовуватися, як правило, виключно разом з іншими засобами. Це стосується медичної документації щодо наслідків фізичного насильства (однак сама по собі вона не доводить подію насильства), а також висновків спеціалістів-психологів (які розкривають наслідки можливого психічного насильства, однак не доводять самого факту вчинення кривдником насильницьких дій).

Результати проведеного аналізу пропонується використовувати у правозастосовчій діяльності судів, органів Національної поліції, а також доводити до відома потенційних постраждалих від домашнього насильства, для уникнення випадків недоведеності фактів об'єктивно вчиненого насильства. Разом з тим, в тій частині, де існує неоднакове правозастосування, необхідним є формування єдиної практики Верховним Судом, а також надання відповіді на дискусійні питання у подальших наукових дослідженнях. Крім того, видається правильною практика тих судів, які з метою повного і всебічного розгляду справ здійснюють витребування з органів Національної поліції матеріалів, зібраних за заявами осіб, потерпілих від домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Добробут і безпека жінок: дослідження насильства над жінками в Україні, проведеного під керівництвом ОБСЄ у 2019 році. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf (дата звернення: 07.08.2022).

2. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Левчук проти України» (заява № 17496/19). *Офіційний вісник України*. 2021. № 67. С. 136. Ст. 4249.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Голос України*. 2018. № 4.

4. Турлова Ю. Обмежувальний припис стосовно кривдника як спеціальний захід щодо протидії домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. № 4/2 (58). С. 20-31.

5. Устінова-Бойченко Г.М., Абдель Фатах А.С. Правові та процесуальні аспекти видачі обмежувального припису. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 185-188.

6. Стоянова Т.А., Островська Л.А. Перешкоди у застосуванні обмежувального припису як засобу протидії домашньому насильству: національна судова практика та практика Європейського Суду з прав людини. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 28 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 110-116.

7. Постанова Верховного Суду від 05.03.2020 у справі № 755/5273/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88137887> (дата звернення: 07.08.2022).

8. Постанова Верховного Суду від 30.01.2020 у справі № 545/744/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87423900> (дата звернення: 07.08.2022).

9. Постанова Верховного Суду від 14.01.2019 у справі № 539/132/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79412144> (дата звернення: 07.08.2022).
10. Постанова Верховного Суду від 30.05.2019 у справі № 159/5880/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82156783> (дата звернення: 07.08.2022).
11. Постанова Верховного Суду від 10.02.2021 у справі № 761/49109/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94974041> (дата звернення: 07.08.2022).
12. Постанова Верховного Суду від 31.10.2019 у справі № 760/26496/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85541283> (дата звернення: 07.08.2022).
13. Постанова Верховного Суду від 12.03.2020 у справі № 159/4550/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88294458> (дата звернення: 07.08.2022).
14. Постанова Верховного Суду від 13.07.2020 у справі № 753/10840/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90385050> (дата звернення: 07.08.2022).
15. Постанова Дніпровського апеляційного суду від 02.03.2022 у справі № 204/8098/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103603539> (дата звернення: 07.08.2022).
16. Постанова Київського апеляційного суду від 01.12.2020 у справі № 757/36913/20-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93527792> (дата звернення: 07.08.2022).
17. Постанова Запорізького апеляційного суду від 26.01.2021 у справі № 314/2891/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94544111> (дата звернення: 07.08.2022).
18. Постанова Хмельницького апеляційного суду від 02.06.2020 у справі № 686/1972/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89583394> (дата звернення: 07.08.2022).
19. Постанова Вінницького апеляційного суду від 12.03.2019 у справі № 127/34541/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88198957> (дата звернення: 07.08.2022).
20. Постанова Миколаївського апеляційного суду від 12.01.2022 у справі № 487/8142/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102538026> (дата звернення: 07.08.2022).
21. Постанова Рівненського апеляційного суду від 09.02.2021 у справі № 557/1517/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94795678> (дата звернення: 07.08.2022).

